

FENNTARTHATÓSÁG, AVAGY A HARMÓNIA

Egyre többen használják a szót, fenntarthatóság, de még mindig sokan nem tudják, mit is jelent valójában.

Vannak, akik környezeti fenntarthatóságról beszélnek, amikor a környezetvédelem a téma. A gazdasági fenntarthatóság pedig jó ideje dívik az üzleti szférában, ami leegyszerűsítve nem jelent mást, mint hogy folyamatosan fenntartjuk a gazdasági növekedést. Az idén nem kevesebbre vállalkoztunk, mint arra, hogy érthetővé tesszük, mi is valójában a fenntarthatóság, melyik az a három pillér, amely tartja ezt a fontos, jövőt és tulajdonképpen a túlélésünket meghatározó ideológiát, és melyek azok a problémák, amelyek megoldásra várnak. Anélkül ugyanis, hogy megértenénk, minden mindennel összefügg, és ezek kölcsönhatásban vannak egymással; anélkül, hogy legalább sejtjenénk, mekkora is a probléma, és felismernénk, hogy a megoldás bennünk van; anélkül maradnak az üres frázisok és a fájdalom végkifejlet.

Honnan ered a kifejezés? Mit kell fenntartani?

És miért?

1968-ban az olasz Aurelio Peccei és a skót Alexander King ötlete alapján jött létre a Római Klub. A két kü-

lönböző ember (Aurelio gyáriparos, a FIAT és az Olivetti igazgatósági tagja, Alexander pedig az OECD-ben a Tudományok vezetője) három évvel korábbi találkozásukkor azon kapta magát, hogy mindketten egyformán aggódnak az emberiség és a bolygó hosszú távú jövőjéért. A klub maga 1972-ben vált ismertté, amikor az első nagyobb jelentőségű publikálták A növekedés határai (The Limits to Growth) címmel. A kiadvány nem volt más, mint nyílt szembeszállás a folyamatos anyagi és gazdasági növekedés paradigmájával. Ezt követően a változás szükségességének további kutatása és kommunikációja egyre több helyen megjelent. 1983-ban az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) megalapította a Környezet és Fejlődés Világbizottságot (WCED, más néven Brundtland-bizottság), amely 1987-ben Közös jövőnk (Our Common Future) címmel egy újabb jelentést publikált Gro Harlem Brundtland, a bizottság elnökének, Norvégia első női miniszterelnökének

vezetésével. A dokumentum célja az volt, hogy egy világszintű menetrendet tegyen az asztalra a változás érdekében, ehhez pedig már részletesen elemezte is a globális krízist.

A jelentésben nemcsak feltűnik a fenntartható fejlődés fogalma, de külön fejezetet is szántak rá, amelynek zárásaként leírták, nem áltatnak senkit azzal, hogy ez a folyamat egyszerű lesz és egyenes út vezet hozzá, ezért politikai szándékon kell alapulnia. A definíció pedig fenntartható fejlődésnek azt a fejlődési módot nevezte, amely a jelen szükségleteit úgy elégíti ki, hogy nem veszélyezteti a jövő generációk szükségleteinek kielégítését. Ezzel cseng egybe a David Brower környezeti aktivista nevéhez kötődő szólás is, miszerint „a Földet nem apáinktól örököltük, hanem az unokáinktól kaptuk kölcsön”.

A jelentésben a fenntartható fejlődést a bizottság egy háromlábú székként képezte le, amelynek három lábát a környezet-, a gazdaság- és a szociálpolitika képezi.

Innen fejlődött tovább a fenntarthatóság fogalma úgy, hogy az a környezeti, társadalmi és gazdasági érdekek harmonizálása.

Természetesen nem is lenne ember az ember és politika a politika, ha a definíciókat nem csúrték-csavarták volna, és ha nem lenne a mai

AZ ENSZ FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSHEZ KAPCSOLÓDÓ SZERVEZETEI

A 2015 őszen elfogadott Fenntartható fejlődési keretrendszer és annak gerincét képező célrendszer végrehajtása, azaz a világ fejlődési pályájának fenntartható irányba állítása az ENSZ eddigi egyik legnagyobb vállalkozása.

A környezettel az UNEP, az ENSZ Környezetvédelmi Programja foglalkozik: az 1972-ben létrehozott program a környezetvédelem hangja az ENSZ rendszerében. Az UNEP katalizátorként, szószólóként, oktatóként segíti elő a globális környezet észszerű használatát és fenntartható fejlődését.

Az UNEP egyben a Global Environment Facility (GEF) egyik programvégrehajtó egysége. A GEF-et 1992-ben hozták létre, hogy a legsürgősebb környezeti problémákkal foglalkozzon. Ez egy önálló pénzügyi szervezet, de a következő egyezmények pénzügyi mechanizmusaként is szolgál:

- egyezmény a biológiai sokféleségről (CBD)
- az ENSZ éghajlatváltozási keretegyezménye (UNFCCC)
- az elsivatagosodás elleni ENSZ-egyezmény (UNCCD)
- stockholmi egyezmény a tartósan megmaradó szerves szennyező anyagokról (POP)
- Minamata-egyezmény a higanyról.

Az UNEP és a Meteorológiai Világszervezet (WMO) indítványozta 1988-ban az IPCC (Éghajlatváltozási Kormányközi Testület) létrehozását is, amely független szervezet.

napig fennálló vita arról, hogy mi a fejlődés, mi a fenntarthatóság, mi a fenntartható fejlődés, mi a fenntartható gazdaság, mi a környezeti fenntarthatóság, társadalmi fenntarthatóság stb. Rövidre zárva a kérdést, mi letesszük a voksunkat a környezeti, társadalmi és gazdasági érdekek harmonizálása mellett, és hangsúlyozzuk, hogy a fejlődés nem egyenlő a növekedéssel.

Harmónia tehát, amit az embertől elvár a fogalom. Harmónia, amit esetenként saját magunkban sem találunk meg, itt pedig világszintű problémákra kell keresnünk benne a választ, mert bár a Közös jövőnk jelentésben hangsúlyozták, hogy valós politikai szándék kell hozzá, de minden szereplő, így az egyén is számít.

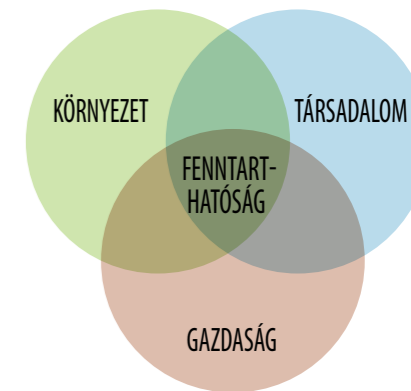
A Közös jövőnk jelentés gondolatainak egy része az ENSZ Környezet és Fejlődés Világkonferencián, 1992-ben Rio de Jaineróban, az ott elfogadott dokumentumokban összegződött. Itt fogadták el a Feladatok a XXI. századra nemzetközi programot, a fenntartható fejlődéssel foglalkozó nemzetközi együttműködés alapelveit a riói nyilatkozat keretei között, a földi biológiai sokféleség és az éghajlat védelmét célzó egyezményt, valamint

a tartamos erdőgazdálkodás alapelveit. Az eseményen 172 ország vett részt, köztük Magyarország is. Az elfogadott riói nyilatkozat általános alapelveket tartalmaz, mint például a környezet és fejlődés kérdései, a fejlődéshez való jog a jövő nemzedékeket is szem előtt tartva, az államok együttműködésének szükségessége a környezet egészségének helyreállításában, a környezeti információk nyilvánossága és a társadalmi részvétel fontossága, vagy az elővigyázatosság elve.

A Feladatok a XXI. századra című dokumentum javaslatok és ajánlások gyűjteménye a nemzetközi szervezetek, a kormányok és a civil társadalom számára.

Az elfogadott egyezmények közül az éghajlatváltozásról és a biológiai sokféleségről hozottak váltak ismertté.

A fenntartható fejlődés körüli globális megmozdulások sorában Riót követte még a Rio+10 ENSZ-világcsúcs Johannesburgban 2002-ben a johannesburgi fenntartható fejlődés nyilatkozat elfogadásával, a Rio+20 ENSZ Fenntartható Fejlődési Konferencia Rióban, melynek fő célja az elmúlt húsz év folyamatai-

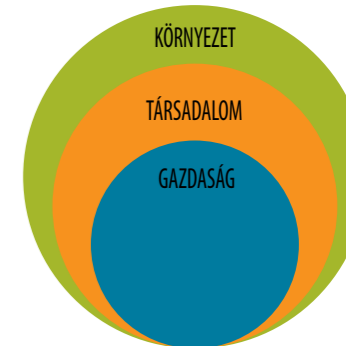
Fenntarthatóság ábrázolása mint a három pillér metszete (Közös jövőnk jelentés)

nak értékelése volt. Az itt született döntés értelmében 2015-ben került sor a Fenntartható fejlődési keretrendszer, benne a 17 fenntartható fejlődési cél elfogadására.

Környezet

A Közös jövőnk háromlábú széke, vagy a harmónia hármasszögének (környezet, társadalom, gazdaság) első eleme a környezet. Miközben régebben a fenntarthatóságot úgy ábrázolták, hogy három egyforma halmaz közös metszete, helyénvalóbb az az ábrázolás, melyben ennek a három elemnek az egymáshoz történő viszonyát is bemutatjuk, hiszen a környezet a legnagyobb halmaz, ezen belül létezik a társadalom, s a társadalmon belül – hiszen az működteti – a gazdaság.

Ha pedig ezt a képet egy almára asszociáljuk, akkor könnyen belátható, hogy lényegtelen, az almának melyik része kezd el romlani, a magja

Fenntarthatóság ábrázolása mint a három pillér egymáshoz való viszonya

(jelen esetben a gazdaság), a húsa (itt a társadalom) vagy a héja (a környezet), az előbb-utóbb a teljes gyümölcsöt tönkreteszi. Nézzük hát az almahéjat, azaz a környezetet, amely megvédi minket a külső hatásoktól, amely körülvesz és biztonságot ad.

Ahhoz, hogy az ember fenntarthatóan használja a környezetet, figyelembe kell vennie annak eltartó- és tűrőképességét. Erről szól az évtizedek óta fennálló „tüllövés napja”, amikor az emberiség feléli a Föld által egy év alatt biztosított erőforrásokat és ökológiai szolgáltatásokat. 2020-ban, amikor a koronavírus hatására a tüllövés napja augusztus 22-re (az előző évihez képest három héttel későbbre) tolódott el, egyértelművé vált, hogy az emberiség ökológiai lábnyoma évről évre meghaladja a természet határait, azaz fenntarthatatlan. Ha ez az időpont az idei augusztus 22-e helyett december 31-re vagy még későbbre esne, akkor lehetnénk nyugodtak, akkor mondhatnánk, hogy figyelünk a Föld eltartóképességére.

A környezeti terhelésünknek három módja van: erőforrásokat veszünk el, ezzel együtt természetes élőhelyeket alakítunk át, és szennyező anyagokat bocsátunk ki. Mindhárom képes arra, hogy egy határon túl meghaladja a környezeti tűrőképességet, és olyan változásokat okozzon, melyek akár már visszafordíthatatlanná válnak.

VÍZ

Azt már megtanultuk, hogy víz nélkül nincs élet a Földön. Azt is tudjuk, hogy az emberi test tömegének több mint a fele víz, a Föld felszínének pedig a 71%-át borítja, ám ennek csak 3%-a édesvíz, amelynek jelentős része (kb. 80%-a) a sarki jégtakaróban található, így a valóban rendelkezésre álló édesvízkészlet a Föld teljes vízkészletének csupán a 0,5%-a.

Az egy főre eső vízfelhasználás a népesség-nél gyorsabb ütemben növekszik, miközben az édesvízkészlet korlátos. Csak idő kérdése, hogy a szükségletek mikor merítik ki ezt a forrást. A jelenlegi becslések szerint kb. 2030-ban.

TE JÖSSZI!

Amikor arról beszélünk, hogy az édesvízkészlet korlátos, és az egyén felelőssége mindenben ott van, mert a fenntarthatóság harmóniáról szól, akkor nemcsak arra figyelmeztetünk, hogy fi-

gyelj, ne csöpögjön a csap, és fogmosás közben zárd el a vizet, valamint, ha teheted, ne ivóvízzel öblítsd a WC-t, ellenben gyűjtsd az esővizet, hanem ennél kicsit továbbgondolva felhívjuk a figyelmedet, hogy a környezeti szempontok ott vannak a fogyasztói szokásaidban is.

Tudtad, hogy egy átlagos póló legyártásához 2700 liter vízre van szükség? És azt tudtad, hogy egy átlagos hamburger 3140 liter vízbe kerül?

ÓCEÁNOK ÉS TENGEREK

Óceánok borítják a bolygó közel háromnegyedét, és a Föld legnagyobb ökoszisztémájának nyújtanak otthont. Megtermelik az oxigén felét. Klímaszabályozóként működnek, hiszen a szén-dioxid negyedét nyelik el.

Kiemelt fontosságuk ellenére azonban a klímaváltozás erősödő hatásai (beleértve az óceánok savasodását), a túlhalászás és a tengeri szennyezés veszélyeztetik a világ óceánjait, a partjaira települt emberiséget pedig az emelkedő tengerszint. A túlhalászat következtében kevesebb mint 50 év alatt 49%-kal csökkent a tengeri állatok egyedszáma, néhány halfaj esetében a 75%-ot is meghaladja.

A kutatók szerint az éghajlatváltozás következtében 2050-re eltűnhetnek a korallzátványok, emellett további hatalmas problémát jelent, hogy több mint 150 millió tonna műanyag szennyezi a világ óceánjait

TE JÖSSZI!

Nem feltételezzük, hogy cápauszonylevest eszel ebédre. Azt sem gondoljuk, hogy korallal díszíted a lakásod. Azt is megnézed azonban, hogy amikor tengeri halat fogyasztasz, az mennyire felelős gazdálkodásból vagy

halászatból származik? És, ugye, itthon vagy a nyaralás alkalmával is kerülöd a szívószál használatát, a palackozott italok fogyasztását, a túlsomagolt árucikkeket, ahogy az egyszerű használatos műanyag zacskókat is?

Ha mindez már flottul megy, akkor még támogathatod olyan szervezetek munkáját is, melyek fő célkitűzése a tengerek és óceánok védelme. Hogy csak párat említsünk, ilyen a Sea Shepherd, az Oceanic Preservation Society, az Oceana vagy a Project AWARE.

BIOLÓGIAI SOKFÉLESÉG

A biológiai sokféleség (vagy biodiverzitás) a természeti környezet gazdagságát mutatja, a különböző állat- és növényfajokat, a fajok élőhelyeit és génállományát. Az élőlények összessége és környezetük állandó kölcsönhatásban áll egymással, ez hozza létre az ökoszisztémákat, melyek nélkül az emberi élet szintén elképzelhetetlen. Az emberi tevékenység következtében a légkörbe kerülő szén-dioxid több mint felét elnyelik a tengerekben kialakult természeti rendszerek. Ezek az ún. „szénelnyelő” ökoszisztémák kulcsfontosságú szerepet játszanak az éghajlatváltozás mérséklésében.

A korallzátványok és a mangroveerdők védelmi zónát képeznek a viharokkal és a szökőárral szemben. A vizes élőhelyek szivacsként működnek: felszívják a vízfelesleget, ezáltal megakadályozzák az áradásokat.

A közgazdászok számításai szerint 50 milliárd euróra tehető a természettől ingyen kapott javak pusztulásának anyagi vonzata. Ha nem teszünk semmit, a szárazföldre jellemző biológiai sokféleség csökkenéséből eredő anyagi kár 2050-re eléri a bruttó hazai termék (GDP) 7%-át. A WWF szeptemberben kiadott Élő bolygó

jelentése szerint az 1970 és 2016 között megfigyelt emlősök, madarak, kétléltek, hüllők és halak populációi átlagosan 68%-kal zsugorodtak, és minden ötödik növényfajt (22%) a kihalás veszélye fenyeget. Jelenleg az emberiség átlagosan 1,75 földnyi ökológiai erőforrást használ, ez 2050-re elérheti azt az értéket, melyet már csak két Föld tudna megteremteni.

A biológiai sokféleségnek az élelmezésbiztonságban is fontos szerepe van, nem beszélve az emberi egészségről, gondoljunk csak az orvosságokra vagy akár a vizes élőhelyek vízszűrő (-tisztító) képességére.

TE JÖSSZI!

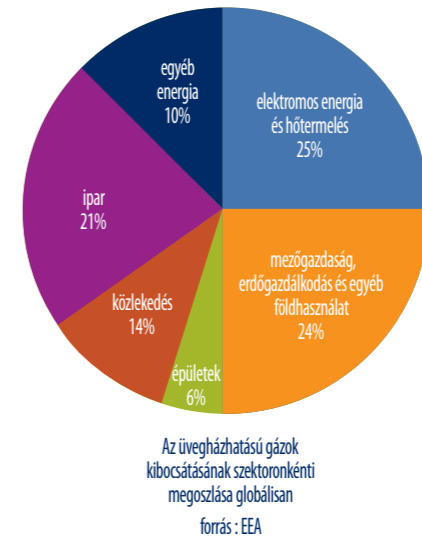
Ha már ültetél néhány fát (amely lehetőleg honos is a környezetében), és tüzeléskor figyelj arra, hogy kizárólag száraz fával tedd azt, te is tettél már egy apró lépést.

Ha csak azt veszed meg, amire valóban szükséged van, az egy újabb lépés. Emellett kerülheted az ipari hús- és tejtermékeket, valamint azokat az árucikkeket, melyek előállításuk intenzív fakitermelést igényeltek – például a palmaolajat tartalmazó készételeket, édességeket, kozmetikumokat. Előnyben részesítheted az ökológiai gazdaságból származó élelmiszereket és a fenntartható megoldásokat.

ÉGHAJLATVÁLTOZÁS

A globális felmelegedés ma már egyértelmű. Az 1950-es évektől – amikor egymás után jöttek létre az egész világra kiterjedő megfigyelőhálózatok – napjainkig olyan nagymértékű változásokat regisztráltak, amelyekre évtizedek vagy akár évezredek óta nem volt példa, és amelyek arra utalnak, hogy az emberiség kimozdította az éghajlati rendszert a korábban megszokott egyensúlyi állapotából. A légkör és az óceánok melegek, a hó és a jégtakaró mennyisége csökkent, a tengerek szintje pedig emelkedett. Az elmúlt két évtizedben lehettünk tanúi a 18 legmelegebb évnél.

Egyre gyakoribbak a szélsőséges időjárási események, így például a hóhullámok és az intenzív esőzések, melyek katasztrófához vezetnek (erdőtüzek, árvizek). A tudósok arra figyelmeztetnek, hogyha nem lépünk fel sürgősen, a globális felmelegedés következtében az átlaghőmérséklet 2060-ra valószínűleg több

mint 2 °C-kal fogja meghaladni az iparosodás előtti szintet, és az évszázad végére akár 5 °C-os emelkedés is elképzelhető. Egy ilyen mértékű globális felmelegedés pusztító hatással lenne a természetre: számos ökoszisztémában visszafordíthatatlan változásokat idézne elő, ezáltal jelentősen csökkentené a biológiai sokféleséget. A magasabb hőmérséklet és az intenzívebbé váló időjárási események emellett hatalmas kockázatot és költséget is jelentenének a társadalom és a gazdaság számára, megnehezítve például az élelmiszer-termelést is.

Ahhoz, hogy a gazdaság szerepét megértsük a klímaváltozásban, elég csak ránézni az egyes szektorok globális üvegházhatású gázainak kibocsátására. Eszerint a legnagyobb kibocsátást (az összes kibocsátás 25%-át) az elektromos energia és a hőtermelés adja. Ezt követi (24%-kal) a mezőgazdaság, az erdőgazdálkodás és az

egyéb földhasználat. Az ipar áll a harmadik helyen (21%), a közlekedés a negyedik (14%), majd az egyéb energia (10%) és az épületek (6%) zárják a sort.

TE JÖSSZI!

Nyilván a társadalom tagjaként nemcsak a háztartások kibocsátásáért felelünk, de különböző döntéseinkkel az egyes szektorokra is hatással vagyunk.

Miből van az áramod otthon? Mennyit és mivel fűtesz? Mit eszel, és az hol termelt (eklatáns példa erre a Kínából importált fokhagyma)? Mit, milyen alapanyagból, milyen cégtől vásárolsz, és az milyen távolságból utazott hozzád? És te magad mennyit utazol?

A környezetünket mára a veszélyzónába sodortuk. Ezzel pedig 8 milliárd ember jövőjét kockáztatjuk. Rendszerszintű változásokra van szükség. Egyéni szinten pedig mindenki hozzáállásán változtatni kell. A természetről, ahogy David Attenborough fogalmaz, „el kell fogadnunk végre, hogy a legnagyobb és egyetlen szövetségünk az egyensúly helyreállításában”.

A cikk szakértő partnerünk, a Planet Fanatics' Network gondozásában készült. Szerzőnk **Szomolányi Katalin**, a Planet Fanatics' Network alapítója, ügyvezetője

